

Erosa) so povezani z mitom o Dionizu, najdemo jih lahko kot žalujoče genije, ki na grobu spodbujejo k tihemu razmisleku in spominu, kot genije, ki lebdijo ali plešejo in v pravljici o Amorju in Psihi. Ganljiva in morda kruta zgodba govori o ponovni združitvi ter o ljubezni, ki premaga smrt. Žalujoči eroti so alegorija bolečine, imajo značilno držo, ki to potrjuje. Noge so prekrizane, glava je povešena na ramena, ena roka je preko prsi položena na drugo ramo, pri tem se naslanja na ugaslo baklo, ki simbolizira pretrgano luč življenja.

Sledijo predstavitve slik o ugrabitvah in izginotjih (Zeus v podobi bika ugrabi Evropo, Ganimed in orel - Zevs, Ikar), katerih sporočilno vrednost lahko iščemo v upanju, da umrli uživa srečno življenje na drugi strani. Podobni so prizori, ki dovoljujejo upanje, da je smrt možno premagati. V ta sklop lahko vključimo muze, ki bi naj za praznike igrale na Olimpu; Perzeja in Andromedo, ki po njeni rešitvi živita srečno skupaj do smrti; Perzeja, ki ubije Meduzo; Herkula in Hesiono; Ifigenijo in Oresta ter rimsko volkuljo, ki dvojčka reši gotove smrti. Tem lahko pridružimo še slike, ki opisujejo vrnitev iz podzemlja in s tem govorijo o zmagi nad Hadom: Herkula uspe pripeljati iz podzemlja Alkestido; nerazdružljiva brata Kastor in Poluks (umrljiv in neumrljiv) si ob smrti delita umrljivost in preživita en dan v Hadu, pa tudi neumrljivost, saj ju naslednji dan oba vzamejo na Olimp. Še en simbol za zmago nad smrtjo, obenem pa gre še za heroiziranje umrlih.

V antiki so radi potegnili vzporednico med smrtjo in spanjem, ki bi naj bili sestri: če se lahko zbudiš iz spanja, zakaj se torej ne bi tudi iz smrti? V ta kontekst gre pripovedka o Seleni in Endymionu (Selena se zaljubi vanj, mu podari večer spanec, da bi ohranil zemeljsko lepoto in ga vsako noč obiskuje), speča Ariadna z značilno pozo, v kateri je desna roka položena čez glavo, in speči Eros. Naslednji sklop govori o smrti in vstajenju, torej o večnem toku življenja. Frigijska boginja Kibela prebudi Atisa, s katerim je imela otroka, v novo življenje. Večni tok in krog življenja simbolizira tudi ponazoritev letnih časov na nekem nagrobniku.

Poleg že predstavljenih pa je na nagrobnih spomenikih mogoče zaslediti še mnoge druge mite: Orfej in Evridika sta simbol na blaženo odrešitev na drugem svetu, Herkula so po vseh mukah, nadlogah in trpljenju vzeli na Olimp. Njegov kult je bil razširjen med drugim tudi zato, ker je veljal za zaščitnika popotnikov. Omenimo pa lahko še Fedro in Hipolita, Ahila, Ledo in laboda - Zevs ter lovca Aktajona. Dve poglavji v drugi polovici knjige sta posvečeni prevzemanju iz grške umetnosti oziroma grški umetnosti v Noriku sploh. Avtorica predstavi grške vzore, kako so se ti prenesli v Norik in tukaj zaživeli.

Za okras so na nagrobnikih uporabljali tudi živali, med katerimi lahko pogosto zasledimo delfina, ki ponazarja smrt. Ko so predstavljeni z glavo navzdol, se potaplja in na ta način izginjajo v neizmernih globinah (smrt). Srečamo pa tudi orla, leva, pse, medveda (s svojim zimskim spanjem je simbol življenja in ponovnega rojstva), zajca (simbol rodovitnosti in plodnosti že v antiki), ptice, kačo (v antiki simbol za srečo), ribe (so lahko namig na krščanstvo) in še druge. Kot ornament pa se pojavijo še rastline, vitice, sami cvetovi, listi in sadeži, ki so alegorija rasti, uspevanja in upanja na novo življenje.

Vrednost nove knjižne pridobitve, ki jo imamo pred seboj, je v sistematičnem pregledu slikovnega gradiva, s katerim se srečamo na rimskih nagrobnikih Avstrije; v veliko pomoč bo umetnostnim zgodovinarjem, zgodovinarjem in nenazadnje tudi epigrafikom, ki se ukvarjajo z noriškimi prostorom. Napisi bodo zaživeli popolneje, če jih bo mogoče osvetliti še z vidika slikovnega okrasja, ki jih spremlja. Bralec se lahko tudi na osnovi zelo kvalitetnih fotografij prepriča, da je naslov knjige "Im herrlichen Glanze Roms" še kako upravičen.

Anton Distelberger: *Österreichs Awarinnen. Frauen aus Gräbern des 7. und 8. Jahrhunderts.* Archäologische Forschungen in Niederösterreich 3. Niederösterreichisches Institut für Landeskunde, St. Pölten 2004. 136 strani, 3 grafikoni, 58 slik.

Potem ko imamo za neko ozemlje v obliki katalogov objavljeno kritično količino arheoloških najdb in poznamo njihovo okvirno umestitev v čas, je logičen naslednji korak, da skušamo te najdbe pripraviti do govornice o nekdanjem življenju. Gre seveda za korak na novo raziskovalno področje, za katerega je treba interpretativna orodja šele razviti. Že prvi tipajoči poizkusi kažejo, da to ne gre brez souporabe nearheoloških vrst virov, da je torej potrebna določena mera interdisciplinarnosti. Da je uvajanje novosti v strokovno javnost, ki prekipeva od zavestnega sistematičnega dvoma, drzno dejanje, ni treba posebej poudarjati. Pogum zanj je pokazal Anton Distelberger in ga objavil v obliki okrajšane različice svoje doktorske disertacije.

Oznako "Avarke, avarski" avtor uporablja za opis strukture predmetov, kot jih je mogoče najti predvsem v grobovih panonske nižine v 7. in 8. st., torej na področju, kjer tedanji pisni viri poznajo politično tvorbo Avarijo. Da so etnični Avari v njej predstavljali številčno manjšino, je znano, zato arheološki pojem "avarski" pomeni zgolj to, kar se v opisanem času nanaša na ta prostor.

Večina "avarskih" najdišč leži v Avstriji južno od Donave v Dunajski kotlini in na sosednjih področjih severne Gradišćanske. Tu je tudi večina v celoti izkopanih grobišč. Na šest od njih (Mödling, Leobersdorf, Zillingtal, Münchendorf, Sommerein, Zwölfaxing), ki imajo tudi ustrezne antropološke podatke, se je v svoji analizi naslonil avtor. Potem, ko je v prvem delu opredelil kriterije časovne klasifikacije, se je v drugem osredotočil na razčlenitev razmerja med sestavo pridatkov in starostjo umrlih. Za starostno strukturo žensk v vseh obdobjih "avarskih" grobišč Avstrije je značilen visok delež tistih, ki so umrle v starostnem obdobju adultus. Avtor ugotavlja, da obstaja neposredna povezava med posamezno vrsto opremljenosti in starostno sestavo. Noša, ki je vsebovala mnogo kovinskih predmetov, je statistično povezana z ženskami, ki so jih pokopali v juvenilni ali zgodnji adultni starosti. Kombinacija grobov z uhani s plöčevinastimi jagodami, se prav tako najpogosteje pojavlja pri mladih ženskah. Za razlago strukture, na katero je naletel, je avtor pritegnil etnografske primerjave. Tako se je dokopal do zelo verjetne razlage, da povezava nakita in noše predstavlja praznično nošo poročenih žena. Tiste družine, ki so svoje za močitev godne ženske opremile z razkošno pražnjo obleko, so jih pokopale s stanu primernim razkošjem, ki bi domnevno ustrezalo tudi poroki. Torej gre za veliko verjetnost, da so jih pokopali v poročni obleki.

Avtor se pri argumentaciji ni mogel dodatno opreti na rezultate raziskave bajuvarskega grobišča Altenerding, ki je potekala istočasno in neodvisno. Ker pa je na metodološko enak način (Andrej Pleterski, Od deklive do starke. Od doma do moža. Identitetne spremembe, kot jih kažeta zgodnjerednjeveško grobišče Altenerding in makedonska narodna noša, *Arheo* 22, 2002, 53-58) prišla do povsem primerljivih rezultatov, se s tem krepi zanesljivost metode in njenih izsledkov.

Predstavljeno delo bogatijo tudi tabele gradiva, ki spremljajo kronološki del študije. S tem predstavljajo zelo uporabno osnovo za časovno razvrščanje primerljivega gradiva. Zato knjiga ni uporabna samo v trenutku, ko poskušamo prestopiti na višjo interpretativno raven, ampak dobro služi tudi pri vsakdanjem delu z "avarskim" gradivom. Za metodološko odlično izpeljano raziskavo in njene zanimive rezultate lahko avtorju samo čestitamo.